

stát vykonává nejvyšší správu a dohled nad vyučováním prostřednictvím ministerstva školství a že nově se ustavují školské úřady, které měly převzít úkoly dosavadních duchovních úřadů. Jednalo se o třístupňový **systém tzv. školních rad**, které začínaly na místní úrovni, vyšší články představovaly školní rady okresní a nejvyšším orgánem školské správy každé jednotlivé země v mocnářství byla zemská školní rada. Smyslem tohoto zákona bylo jen vymezit vztah církve a školy v tom smyslu, že škola se měla z církevního vlivu vymanit. Podrobnosti ohledně dozoru nad školami proto upravoval až další samostatný zákon. Jednalo se o zemský zákon z 8. února 1869 o dohledu nad školami (legislativa byla přijímána na zemské úrovni, každá země tedy měla svůj samostatný zákon, který se mohl v detailech lišit, ale v principu byly všechny totožné, takže obdobné vymezení a pravomoci měly i školní rady na Moravě a ve Slezsku).¹⁰⁷

Základní článek dohledu nad školou tvořila **místní školní rada**, jejímž členem byl starosta města, ředitel školy (v případech více škol ve městě ředitel školy vyššího stupně) a dva až šest členů volených na tři roky obecním zastupitelstvem (zároveň se členy rady automaticky mohli stát občané, kteří platili alespoň šestinu místních přímých daní). Mezi úkoly místní školní rady patřila správa místního školního fondu a důležitých školních dokumentů, kontrolovala řádnou docházku žáků do školy a stav školní budovy, měla ale dohlížet i na řádný výkon práce učitelů (měla urovnávat případné spory mezi nimi a schvalovala jejich uvolnění ze školy na jeden až tři dny, delší dovolené schvalovala okresní školní rada). Místní školní rada se měla scházet jednou měsíčně a činnost členů nebyla nijak honorována (propláceny byly jen výdaje spojené s vyřizováním služebních záležitostí).

V zákoně se pamatuje i na výčet pokut pro ty, kteří by odmítali zvolení do rady nebo řádně nevykonávali svěřenou funkci (pokutu mohla od okresu dostat i celá místní rada, kdyby neplnila svoje povinnosti). Členové místní školní rady měli přístup do škol, jelikož ale bylo zřejmé, že většina z nich nebude mít čas se dohledu věnovat nad rámec každoměsíčního zasedání, vybírali ze svého středu jednoho či dva „školní dozorce“, kteří měli na starosti bezprostřední dohled nad školami. Místní „dozorce“ měl být v úzkém kontaktu s ředitelem školy, mohl se účastnit učitelských konferencí (pokud byla v místě škola o více učitelích) a navštěvovat mohl i výuku, ovšem v zákoně je výslovně uvedeno, že „ani místní dozorce ani jiný člen místní rady školní nemá práva, mezi vyučováním neb před žáky poznámky činiti o tom, jak se se žáky nakládá, neb jak se vyučuje“.¹⁰⁸

Teoreticky byla myšlenka místních školních rad dobrá, v praxi se ovšem příliš neosvědčila. Místní školní rady měly v představách zákonodárce představovat pro školu jakéhosi nejbližšího pomocníka, který je vždy na dosah a vždy připraven pomoci pečovat o blaho a rozvoj školy. Ve skutečnosti se ukázalo, že zájem místních občanů o činnost v místních radách je spíš vlažný a pokud vůbec byly ustaveny, fungovaly hlavně formálně.¹⁰⁹ Místní dozorcí, kteří měli za úkol komunikovat s řediteli a učiteli – a navíc měli oprávnění kontrolovat jejich práci a vyjadřovat se i k metodám výuky – se rekrutovali z řad místních občanů, kteří neměli o pedagogických metodách ani tušení (velmi často byli do této funkce nominováni místní duchovní, kteří tak vlastně navázali na svou předchozí činnost, ovšem tímto se pak negovala snaha státu školství odstříh-